

Пенсионното осигуряване в Европа

В ЛИХТЕНЦАЙН Е УСТАНОВЕНА ЕДИННА ПЕНСИОННА ВЪЗРАСТ - 64 ГОДИНИ, НЕЗАВИСИМО ОТ ПОЛА И ПОЗИЦИЯТА В ОБЩЕСТВОТО

В първия стълб на пенсионноосигурителната система на Лихтенщайн има необичайно висок процент на осигурени хора, които са чужденци и са решили да работят в страната. Може би затова за пенсия за прослужено време или наследствена е необходимо да са изплащани вноски през повече от 11 месеца. Следователно минималният осигурителен период е една година независимо от местоживеенето или националността. Ако са правени вноски без прекъсване от 20-годишна възраст до момента на пенсионирането, се получава т. нар. пълна пенсия. Ако има периоди без вноски, пенсията е частична. Тези изисквания са се променили само в едно отношение през последните години: минималният период от пет години за изплащане на вноски от „чужденци без постоянен трудов договор, които нямат лихтенщайнско гражданство“, отпада като изискване през 1996 г. Така законовите условия за чужденците вече не са по-различни.

Средствата за пенсии в Лихтенщайн се осигуряват въз основа на швейцарския модел, т.е. системата на трите стълба: общо финансиране от държавата (I стълб), социалноосигурителни схеми в индустриалния сектор (II стълб), доброволни лични вноски (III стълб).

Първият стълб (пенсии за прослужено време и по наследство) като обща национална осигурителна схема трябва да гарантира минимум средствата за цялото население

Освен това основната ставка за всички работещи в Лихтенщайн (щатни работници, самонаети, държавни служители и т.н.), както и за всички жители на страната, които не работят (домакини - жени и мъже).

Вторият стълб (допълнителното задължително осигуряване на работниците от работодателите) се прибавя към първия стълб и целта му е да се поддържа добър стандарт на живот

През 1989 г. той се въвежда като законово задължение (дотогава съществува под формата на доброволно осигуряване в различни компании). Онези работници, чийто годишен доход надхвърля определен минимум (за 2000 г. - 24 120 швейцарски франка), получават такава осигуровка.

Осигуряването за злополука (смърт и инвалидност) започва на 17 години. Пълно осигуряване (което покрива и финансовия риск при напреднала възраст) започва от 24 години (и скоро ще се въведе от 23 години).

Значението на този втори стълб непрекъснато нараства - докато преди години осигурените е трябвало да посрещат разходите си само с помощта на първия стълб, сега вторият, се утвърждава като значителна съставка на пенсията. Колкото по-дълго човек е осигуряван чрез втория стълб, толкова повече капитал се натрупва и толкова по-високи са сумите, които получава.

Третият стълб позволява да се правят допълнителни индивидуални вноски на доброволна основа

Тези вноски не се облагат с данъци, но в рамките на определени граници. Сумите, които се получават въз основа на доброволното самоосигуряване, не се добавят към облагаемия годишен доход. Ето защо спестените така средства и получаваните по-късно суми могат в най-голяма степен да влияят върху облагаемите авоари (т.е. налична собственост). Всички по-високи данъчни ставки, свързани с индивидуално осигуряване за по-доброто благосъстояние на възрастните хора, са несъвместими с данъчното законодателство на Лихтенщайн.

КАК СТАВА ФИНАНСИРАНЕТО НА ПЕНСИОННО-ОСИГУРИТЕЛНАТА СИСТЕМА

Първият стълб (основното осигуряване) се гради върху процеса за разпределяне на разходите. Вторият стълб обаче се базира на процеса за осигуряване на капитал.

За първия стълб законът изисква пенсионният фонд да надхвърля най-малко пет пъти стойността на годишните разходи. На практика след 1981 г. той неизменно надвишава десет пъти тази сума. Но законодателят осъвременява техническите разчети най-малко на всеки пет години, за да се увери дали са необходими финансови мерки.

Финансирането на първия стълб се осъществява така:

- Вноски от хората, които се осигуряват (щатни работници, самонаети или чийто работодател не е задължен от закона да плаща осигуровки);

- Вноски от работодателите;
- Вноски от държавата;
- Печалба от пенсионния фонд.

През 1998 г. вноските от осигуряващите се и техните работодатели достигат 54,72% от общите постъпления (държавните вноски са 8,91%, а печалбата от събирания капитал - 36,37%; всяка година съотношението зависи от размера на капиталовата печалба спрямо общите постъпления).

Прогнозите при последните статистически изследвания показват, че въз основа на използваните икономически и други параметри средствата в първия стълб ще започнат да намаляват от 2014 г. и ще спаднат под петорния размер на годишните разходи до 2017 г.

През последните години няма значителни промени по отношение на вноските. Процентът на техния дял от общите платежни средства (като осигуряващите се лица и техните работодатели участват наравно) от 1973 г. е постоянен - 7,6, за разлика от много други европейски страни в Лихтенщайн хората, които не работят, също са включени в първия стълб по отношение на разпоредбите за вноските. Всички неработещи съпрузи или съпруги, чийто брачен партньор работи и се осигурява, без изключение също трябва да плащат вноски (макар и минимални). Изисква-

нето е в сила от 1997 г. Но това е по-ограничен допълнителен финансов източник за първия стълб в сравнение с налагането на осигурителния принцип - който има право на пенсия, е длъжен да плаща осигурителни вноски. Така всички осигуряващи се хора участват във финансирането на пенсионната система, което допринася за тяхната съпричастност към социалните механизми изобщо.

ПЕНСИОННАТА ВЪЗРАСТ СЕ ПРОМЕНЯ НЯКОЛКО ПЪТИ

Намаляването ѝ за мъжете по първия стълб през 1997 г., без да се снижава стойността на пенсията, има значителни финансови последици. Когато през 1954 г. се въвежда схемата за пенсия при прослужено време и за наследствена пенсия, възрастта за мъжете и жените се установява на 65 години. Омъжените жени се включват в т.нар. пенсия за прослужено време на брачни двойки, след като навършат 60 години. През 1973 г. възрастта за неомъжени жени спада на 62 години (а при мъжете остава 65, както и при омъжените жени - 60, когато трябва да получат обща пенсия със съпруга си). През 1980 г. възрастта при всички жени се изравнява на 62. За да се въведат еднакви права за мъжете и жените, през 1997 г. се установява една пенсионна възраст - 64 години, независимо от пола и позицията в обществото. Тази възраст се въвежда поетапно.

При първия стълб (за прослужено време и по наследство) няма подвижна пенсионна възраст. Отлагане на пенсионирането (най-малко с една и най-много с пет години) става възможно през 1969 г. То води до фактическо нарастване на пенсията, което днес е между 5,2% (ако е отложена с една година) и 31,5% (ако годините са пет). Ранното пенсиониране се въвежда през 1997 г. (възможно е най-много две години по-рано и сумата се намалява с 6,8%, ако става дума за една година, и с 13,65%, ако са две). При жените, родени до 1951 г., тези проценти се намаляват наполовина заради увеличаването на пенсионната възраст за тях, ако се оттеглят, след като навършат 62 години.

Правителството сега предлага да се утвърди възможност за ранно пенсиониране на 60 години и за отлагане на пенсионирането до 70 години. Предвижда се по-ранното изплащане на пенсията да стане по-привлекателно чрез няколко промени: силно намаляване на ограничените проценти, възможност за по-ранно получаване на половината пенсия или за месечно изплащане на сумите при това пенсиониране. Смята се, че очакваните по-големи разходи като резултат от подобряване на условията за ранно пенсиониране ще бъдат компенсирани с по-високите вноски от осигуряващите се и техните работодатели, както и от страна на държавата.

Повече от 10% от отпуснатите пенсии през 1997 г. са случаи на ранно пенсиониране. Съвсем малко хора са отложили пенсионирането си. Но действителната пенсионна възраст остава по-ниска от общоприетата.

Тенденцията е да се предпочита по-дългият период на ранно пенсиониране - от две години. И

я избират главно мъже (макар че се очаква по-голям процент при жените). Интересно е да се отбележи, че повече хора с чуждо местожителство (64%) решават да се пенсионират рано, отколкото родените и живеещите в Лихтенщайн (36%). Несъмнено делят на рано пенсионираните се ще нараства през следващите години.

КАК СЕ ОПРЕДЕЛЯ СТОЙНОСТТА НА ПЕНСИИТЕ

Пенсията се изчислява според:

- Периода, за който са плащани вноски;
- Съответния среден годишен доход.

От периода на изплатени вноски зависи дали ще се получава пълна или частична пенсия. Важна роля играе и средният годишен доход. Пенсии се осъвременяват с повишаване на всеки две години чрез т. нар. пенсионен индекс (по аритметичен път се отчита индексът на заплатите и индексът на цените в различните райони).

При определянето на средния годишен доход се отчита доходът не само през годината, предшестваща получаването на пенсия, но и през целия осигурителен период.

От 1 януари 1997 г., когато се въвеждат равни права за мъжете и жените, се променят последователно и получаваните пенсии. По-конкретно тогава за пръв път се узаконява правото на лична пенсия за съпругите. Започва да се прилага т. нар. „разделителен“ елемент - пенсията се разделя между двамата съпрузи. Доходът, върху който са правени вноски и според който е изчислена пенсията, за периода на брака се разделя на половина между партньорите и така се определя стойността на пенсията.

От 1997 г. вече се отчита и определена фиктивна заплата, която се добавя към действителния доход, и се изчисляват вноските, които биха били платени върху нея. Става дума за неработещите - кредити за отглеждане на дете се полагат на хората с родителски права над деца под 16 г., а има и кредити за гледане на възрастен човек. Когато се изчислява пенсията, тези два вида кредити се взимат предвид като спечелен доход. Например, ако детето ви е родено през януари 1998 г., 47 760 швейцарски франка ще се отчетат като фиктивен доход при изчисляването на пенсията ви. За 1999 г. сумата е 48 240 франка. С други думи, приема се, че сте получили такава заплата и сте платили вноски върху нея - каквито всъщност не сте плащали.

Първият стълб в пенсионноосигурителната система на Лихтенщайн се характеризира в голяма степен с принципа на солидарността. Ако са плащани вноски през целия изискван от закона период, най-високата пенсия е два пъти колкото минималната (2010 швейцарски франка или 1005 франка, плащани месечно - 13 пъти в годината). Например, ако човек без брачен партньор е плащал минималните годишни вноски, които сега са 228 франка, през целия период, докато се е осигурявал, ще му

бъде отпусната минимална пенсия от 13 065 франка годишно. Но не съществува горна граница за изчисляване на вноските. Ако някой е спечелил 1000 000 швейцарски франка годишно от сво-бодна професия, той плаща за тази година 76 000 франка на пенсионния фонд. Но независимо от високите вноски максималната възможна пенсия за него е 26 130 франка годишно. Тези вноски, които не формират неговата пенсия, се наричат солидарни и са решаващ елемент в първия стълб на пенсионноосигурителната система в Лихтенщайн.

Стойността на пенсията зависи и от състоянието на семейството на възрастния човек. Изплащат се наследствени пенсии за деца под 18 години или ако продължат образованието си - докато учат (горната граница е навършени 25 години), като всяко дете получава 40% от основната пенсия. Кредитите за отглеждане на дете и за грижи за

възрастен човек също се взимат предвид при изчисляването на пенсията. Идеята за солидарност е решаваща и тук. В този аспект е важен и т. нар. „разделителен“ елемент за пенсията на двамата съпрузи.

Тенденциите в развитието на населението в Лихтенщайн са и ще продължат да бъдат силно повлияни от политическите и икономическите условия и промени, като миграционните процеси все така ще имат решаваща роля

Днес първият стълб в Лихтенщайн като цяло е осигурителна схема, при която тежестта пада върху младите. С хода на икономическото развитие в страната след 1950 г. са привлечени много чуждестранни работници. През 1950 г. чужденците заемат 31,42% от работните места, а през 1998 г. - 60,8%. Броят на хората, които плащат осигурителни вноски, продължава да расте (и този прираст е много по-значителен от очаквания според статистиката за раждаемостта).

Броят на възрастните хора ще нараства недвусмислено. Съотношението между пенсионерите и работещите хора, които плащат осигуровки, е все още благоприятно в Лихтенщайн. Населението, което живее в страната, е 32 015 души, а работещото население е 15 855 души, при 23 795 работни места.

Хората, които не работят, също са задължени да плащат осигуровки в пенсионния фонд на първия стълб (и имат право на пенсия), макар че техните вноски нямат такова значение (както и пенсията им са по-ниски). Следователно от гледнище на пенсията важен е само броят на работещото население.

Може да се изчисли, че през 2010 г. възрастните на пенсия за прослужено време ще са 12 209, докато работещите ще са 25 047 души, т.е. съотношението ще е 2,05:1. Във връзка с тези промени трябва да се отбележи, че вторият стълб от пенсионната система (т.е. допълнително осигуряване на работниците от техните работодатели) е въведен като задължителна мярка през 1989 г.

ИЛЕАНА СТОЯНОВА